

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE WYBRANYCH ANIONÓW

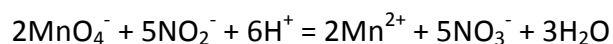
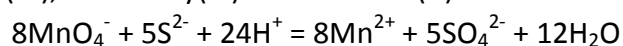
Analiza anionów jest nieco bardziej skomplikowana niż analiza kationów. Do wykrywania poszczególnych grup anionów najczęściej stosuje się odrębne, niezależne roztwory próbek wyjściowych. Reakcje anionów prowadzące do wytrącania osadów, ich rozkładu z wydzieleniem charakterystycznych produktów lub tworzenia barwnych związków kompleksowych stanowią podstawę ich podziału na grupy analityczne. W podziale anionów na cztery grupy analityczne (Tab. 1), przyjętym na realizowanych zajęciach, wykorzystywane są reakcje z odczynnikami grupowymi takimi jak: kwas solny, mieszanina chlorku baru i chlorku wapnia oraz azotan(V) srebra.

Tabela 1. Podział anionów na grupy analityczne.

Grupa	Odczynnik grupowy	Aniony	Produkty reakcji
I	HCl lub H ₂ SO ₄ (1M)	CO ₃ ²⁻ , CN ⁻ S ²⁻ , SO ₃ ²⁻ , S ₂ O ₃ ²⁻ NO ₂ ⁻	Rozkład z wydzieleniem gazów. Wydzielanie się pęcherzyków gazu, niekiedy o charakterystycznym zapachu.
II	Mieszanina BaCl ₂ i CaCl ₂	AsO ₄ ³⁻ , CrO ₄ ⁻ , PO ₄ ³⁻ , SO ₄ ²⁻ , SiO ₃ ²⁻ , C ₂ O ₄ ²⁻	Trudno rozpuszczalne sole baru lub wapnia.
III	AgNO ₃ (0,1M)	Cl ⁻ , Br ⁻ , I ⁻	Wytrącenie trudno rozpuszczalnych soli: AgCl, AgBr, AgI
IV	brak	NO ₃ ⁻	Nie daje reakcji z odczynnikami grupowymi.

Oprócz reakcji z odczynnikami grupowymi przeprowadza się dodatkowo reakcje oparte na właściwościach redukujących lub utleniających anionów.

Właściwościami redukującymi charakteryzują się aniony: CN⁻, S²⁻, NO₂⁻, SO₃²⁻, S₂O₃²⁻, AsO₃³⁻, Cl⁻, Br⁻, I⁻, C₂O₄²⁻. Jony te w środowisku kwasu siarkowego powodują odbarwienie roztworu KMnO₄ oraz odbarwiają (niebieski w obecności skrobi) roztwór I₂ w jodku potasu. Manganian(VII) utlenia siarczki do siarczanów(VI), a azotany(III) do azotanów(V):

Właściwości utleniające mają aniony: NO₂⁻, AsO₄³⁻, CrO₄⁻, NO₃⁻. Jony te powodują niebieskie zabarwienie roztworu difenylaminy w kwasie siarkowym(VI) (wskaźnik redoks o wartości standardowego potencjału E⁰ = 0,76V) oraz utleniają jony jodkowe do wolnego jodu.

Po wykonaniu badań wstępnych (określenie przynależności do grupy analitycznej, właściwości utleniających lub redukujących) identyfikacji anionów dokonuje się na podstawie reakcji charakterystycznych.

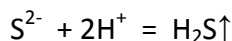
WSKAZÓWKI DOTYCZĄCE WYKONYWANIA REAKCJI CHARAKTERYSTYCZNYCH

1. Wszystkie reakcje charakterystyczne, chyba że podano inaczej, należy wykonywać w następujący sposób:

- pobieramy ok. 5 kropli roztworu wodnego danego kationu,
- dodajemy ok. $0,5 \text{ cm}^3$ wody destylowanej,
- dodajemy ok. $0,5 \text{ cm}^3$ roztworu odczynnika chemicznego, z którym wykonujemy reakcję.

2. Jeżeli badamy roztwarzanie wytrąconego osadu to postępujemy następująco:

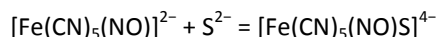
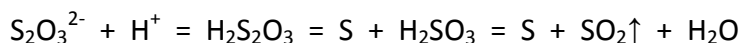
- wytrącony osad przemywamy dwukrotnie 1 cm^3 wody destylowanej,
- zawartość probówki, każdorazowo, zostawiamy na kilka minut w statywie aby osad opadł na dno probówki,
- roztwór nad osadem zlewamy ostrożnie do czystej probówki,
- do tak przemytego osadu dodajemy odczynnik, za pomocą którego roztwarzamy osad.

I GRUPA ANIONÓW: CO_3^{2-} , S^{2-} , SO_3^{2-} , $\text{S}_2\text{O}_3^{2-}$, NO_2^- Odczynnik grupowy: H_2SO_4 rozc.**REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU S^{2-}** **1. Reakcja z H_2SO_4 (rozc.)**

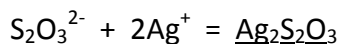
Wydzielający się w reakcji gazowy H_2S identyfikuje się powonieniem (charakterystyczny nieprzyjemny zapach) lub wykonując reakcję np. z pentacyjanonitrozylżelazianem sodu (nitroprusydkiem sodu, $\text{Na}_2[\text{Fe}(\text{CN})_5(\text{NO})]$).

Wykonanie:

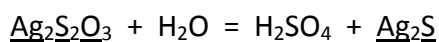
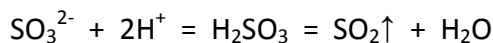
Bibułę zwilżyć roztworem nitroprusydku sodowego i umieścić nad próbką zawierającą roztwór amoniaku, aby zapewnić reakcji środowisko **lekko zasadowe**. Do drugiej próbki zawierającej 0,5 do 1,0 cm^3 roztworu jonów S^{2-} dodać rozcieńczony roztwór kwasu siarkowego (1–2 cm^3), a następnie u wylotu próbki umieścić bibułę nasyoną nitroprusydkiem sodu i amoniakiem. Na bibule pojawia się charakterystyczne, stopniowo zanikające, czerwono-fioletowe zabarwienie pochodzące od utworzonego związku kompleksowego $\text{Na}_4[\text{Fe}(\text{CN})_5(\text{NO})\text{S}]$.

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU $\text{S}_2\text{O}_3^{2-}$ **1. Reakcja z H_2SO_4 (rozc.)**

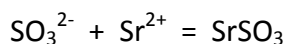
Produkty reakcji identyfikuje się po charakterystycznym zapachu oraz wyglądzie (kolor, zmętnienie, osad) roztworu.

1. Reakcja z AgNO_3

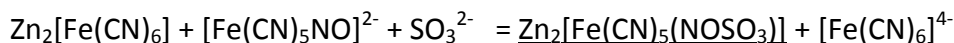
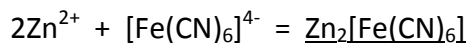
Wytrącony początkowo biały osad $\text{Ag}_2\text{S}_2\text{O}_3$ szybko żółknie i czernieje (dlaczego?) w wyniku rozkładu tiosiarczanu srebra pod wpływem wody:

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU SO_3^{2-} **1. Reakcja z H_2SO_4 (rozc.)**

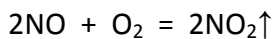
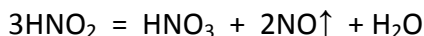
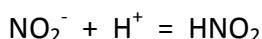
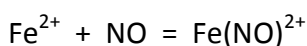
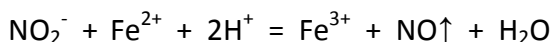
Produkt reakcji identyfikuje się po zapachu.

1. Reakcja z SrCl_2 **1. Reakcja z $\text{Na}_2[\text{Fe}(\text{CN})_5(\text{NO})]$ - nitroprusydek sodu**

Czułość tej reakcji wzrasta w obecności świeżo wytrąconego jasnożółtego osadu $\text{Zn}_2[\text{Fe}(\text{CN})_6]$.

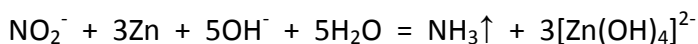
Wykonanie: Do zimnego roztworu siarczanu(VI) cynku dodać około 0,5 cm^3 roztworu $\text{K}_4[\text{Fe}(\text{CN})_6]$, kilka kropli nitroprusydku sodu i następnie kilka kropli roztworu Na_2SO_3 . Wytrąca się czerwony osad $\underline{\text{Zn}_2[\text{Fe}(\text{CN})_5(\text{NOSO}_3)]}$.

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU NO_2^- 1. Reakcja z H_2SO_4 (rozc.)2. Reakcja z $(\text{NH}_4)_2\text{Fe}(\text{SO}_4)_2$ - sól Mohra (tzw. reakcja obrączkowa)

Wykonanie: Do nasyconego, zimnego, roztworu $(\text{NH}_4)_2\text{Fe}(\text{SO}_4)_2$ (sól Mohra to inaczej $(\text{NH}_4)_2\text{SO}_4 \cdot \text{FeSO}_4$) dodać kilka kropli rozcieńczonego kwasu siarkowego(VI) a następnie, ostrożnie po ściance próbówki, wlewać kilka kropli roztworu zawierającego jony NO_2^- . **NIE MIESZAĆ!!!** Na granicy zetknięcia się roztworów pojawia się brunatna obrączka pochodząca od powstałego jonu $\text{Fe}(\text{NO})^{2+}$ (stąd nazwa reakcja obrączkowa).

3. Redukcja do NH_3 za pomocą cynku metalicznego, w środowisku zasadowym

Uwaga: roztwór zawierający jony NO_3^- należy uprzednio zalkalizować dodając kilka kropli 6M NaOH, a następnie dodać cynk metaliczny.

Wydzielający się amoniak identyfikuje się powonieniem lub barwą zwilżonego wodą papierka uniwersalnego umieszczonego u wylotu próbówki.

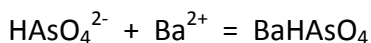
W środowisku kwaśnym cynk metaliczny redukuje jon NO_2^- do jonu NH_4^+ . Jony NH_4^+ przeszkadzają w wykryciu NO_3^- , należy je uprzednio usunąć.

II GRUPA ANIONÓW: AsO_4^{3-} , PO_4^{3-} , SO_4^{2-} , $\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$ Odczynnik grupowy: mieszanina BaCl_2 i CaCl_2 w środowisku obojętnym**REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU AsO_4^{3-}**

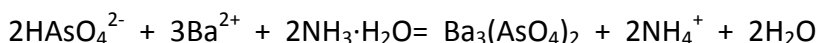
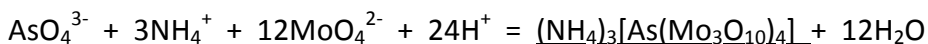
W wodzie rozpuszczalne są tylko arseniany metali litowców.

Roztwór pierwotny (badany) - źródło jonów w wykonywanych reakcjach: r-r soli Na_2HAsO_4 **1. Reakcja z BaCl_2**

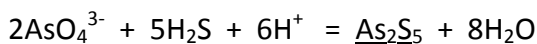
Z roztworu obojętnego:

Z roztworu amoniakalnego:

2. Reakcja z $(\text{NH}_4)_2\text{MoO}_4$, na gorąco, w obecności stęż. HNO_3

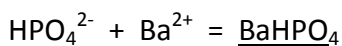
Wykonanie: Do próbówki szklanej wprowadzić ok. 0,5 cm³ roztworu molibdenianu amonowego i dodawać ostrożnie, kroplami stężony kwas azotowy(V) aż roztworzy się, wytrącony biały osad. Do tak sporządzonego roztworu dodać 2 lub 3 krople roztworu związków arsenu(V) i następnie ogrzewać zawartość próbówki w łaźni wodnej. W temperaturze wrzenia wytrąca się żółty, krystaliczny osad tetrakis-trimolibdeniano(VI)arsenianu(V) amonu.

3. Reakcja z AKT Uwaga: Do wytrącenia osadu As_2S_5 użyć 0,5M Na_2HAsO_4 zakwaszonego 3-5 kroplami 6M HCl**4. Reakcja z mieszaniną magnezową – r-r $\text{MgCl}_2 + \text{NH}_3 \cdot \text{H}_2\text{O} + \text{NH}_4\text{Cl}$** **REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU PO_4^{3-}**

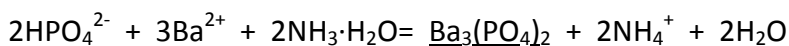
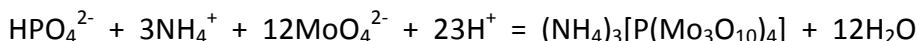
W wodzie rozpuszczalne są fosforany amonu, litowców oraz diwodorofosforany berylowców.

Roztwór pierwotny: r-r soli Na_2HPO_4 **1. Reakcja z BaCl_2**

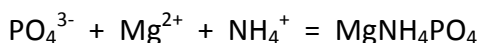
Z roztworu obojętnego:

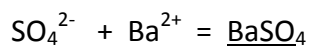
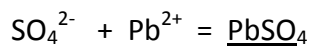
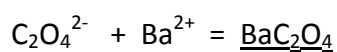

Z roztworu amoniakalnego:

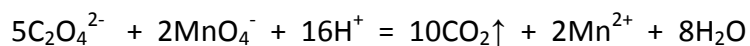
2. Reakcja z $(\text{NH}_4)_2\text{MoO}_4$, na zimno, w obecności stęż. HNO_3

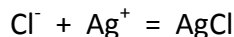
Wykonanie: Do próbówki szklanej wprowadzić ok. 0,5 cm³ roztworu molibdenianu amonowego i dodawać ostrożnie, kroplami stężony kwas azotowy(V) aż roztworzy się, wytrącony biały osad. Do tak sporządzonego roztworu dodać 2 lub 3 krople roztworu związku fosforu(V). W nadmiarze stężonego HNO_3 wytrąca się na zimno (w odróżnieniu od osadu z jonami AsO_4^{3-}) jasnożółty drobnokrystaliczny osad.

3. Reakcja z mieszaniną magnezową - r-r $\text{MgCl}_2 + \text{NH}_3 \cdot \text{H}_2\text{O} + \text{NH}_4\text{Cl}$

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU SO_4^{2-} 1. Reakcja z BaCl_2 2. Reakcja z $\text{Pb}(\text{CH}_3\text{COO})_2$ REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU $\text{C}_2\text{O}_4^{2-}$ 1. Reakcja z BaCl_2 1. Reakcja z KMnO_4 , ogrzewanie, w środowisku kwaśnym

Uwaga: roztwór pierwotny koniecznie zakwasić kilkoma kroplami H_2SO_4 , przed dodaniem KMnO_4 .

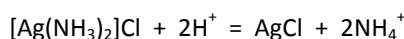

III GRUPA ANIONÓW: Cl⁻, Br⁻, I⁻Odczynnik grupowy: r-r AgNO₃REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU Cl⁻1. Reakcja z AgNO₃

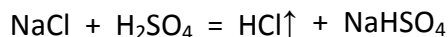
1.2. Roztworzenie wytrąconego osadu w roztworze amoniaku

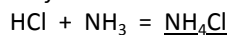
Po dodaniu **roztworu kwasu azotowego(V)** wytrąca się ponownie osad AgCl (czasami powstaje tylko zmętnienie):

2. Reakcja z H₂SO₄ (stęż.)

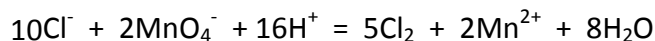
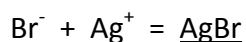
Uwaga: Reakcję należy wykonać w gorącej łaźni wodnej **pod wyciągiem!**

Wydzielający się HCl można zidentyfikować po drażniącym zapachu oraz w reakcji ze stężonym NH₃. W tym celu należy umieścić nad wylotem próbówki bagietkę zwilżoną stężonym amoniakiem. Gazowy HCl i NH₃ tworzą białe dymy, świadczące o obecności jonów Cl⁻:

3. Reakcja z KMnO₄ w środowisku kwaśnym, na gorąco

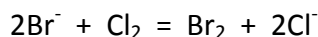
Uwaga: Roztwór pierwotny należy uprzednio zakwasić kilkoma kroplami H₂SO₄. Reakcje należy prowadzić w gorącej łaźni wodnej.

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU Br⁻1. Reakcja z AgNO₃

1.2. Roztworzenie wytrąconego osadu w roztworze amoniaku

2. Reakcja z wodą chlorową, w obecności czterochlorku węgla

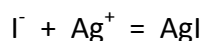

Woda chlorowa, bromowa – woda nasycona odpowiednio gazowym chlorem, ciekłym bromem.

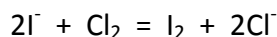
Wykonanie:

1. Najpierw, w celach porównawczych, należy przygotować dwie próbówki. Do jednej wprowadzić 5 kropli wody chlorowej, a do drugiej 5 kropli wody bromowej. Następnie do obu próbówek dodać po ok. 1 cm³ rozpuszczalnika organicznego (CCl₄) oraz 2 krople 2M HCl. Zawartość próbówki dobrze wymieszać przez intensywne wstrząsanie! Zanotować barwy rozdzielonych warstw: wodnej i organicznej. Próbówki z zawartością zachować jako odnośniki do właściwej części doświadczenia.

2. Następnie, do ok. 1 cm³ roztworu pierwotnego wprowadzić ok. 0,5 cm³ rozpuszczalnika organicznego CCl₄ i ok. 1 cm³ wody destylowanej. Następnie dodać niewielką objętość wody chlorowej i energicznie wstrząsnąć zawartość próbówki. Porównać barwy rozdzielonych warstw (wodnej i organicznej) z barwami w roztworach odniesienia. Jaki fluorowiec wydzielił się w tej reakcji?

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU I⁻1. Reakcja z AgNO₃1.2. Roztworzenie AgI w roztworze amoniaku (należy sprawdzić w rozc. i stęż. NH₃·H₂O)

2. Reakcja z wodą chlorową, w obecności czterochlorku węgla

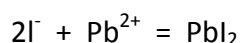
Wykonanie: analogicznie do reakcji jonów Br⁻ z wodą chlorową

1. Na początku, w celach porównawczych, należy przygotować dwie próbówki. Do jednej wprowadzić 5 kropli wody chlorowej,

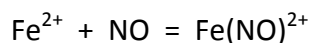
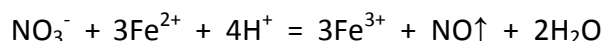
a do drugiej 5 kropli wody jodowej. Następnie do obu próbówek dodać po ok. 1 cm³ rozpuszczalnika organicznego (CCl₄) oraz 2 krople 2M HCl. Zawartość próbówki dobrze wymieszać przez intensywne wstrząsanie! Zanotować barwy rozdzielonych warstw: wodnej i organicznej. Próbówki z zawartością zachować jako odnośniki do właściwej części doświadczenia.

2. Następnie, do ok. 1 cm³ roztworu pierwotnego wprowadzić ok. 0,5 cm³ rozpuszczalnika organicznego CCl₄ i ok. 1 cm³ wody destylowanej. Następnie dodać niewielką objętość wody chlorowej i energicznie wstrząsnąć zawartość próbówki. Porównać barwy rozdzielonych warstw (wodnej i organicznej) z barwami w roztworach odniesienia. Jaki fluorowiec wydzielił się w tej reakcji?

Wolny jod można również wykryć poprzez dodanie do badanego roztworu r-ru skrobi, która barwi roztwór na intensywny niebieski kolor.

3. Reakcja z Pb(CH₃COO)₂IV GRUPA ANIONÓW: NO₃⁻

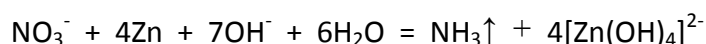
Odczynnik grupowy: brak

REAKCJE CHARAKTERYSTYCZNE ANIONU NO₃⁻1. Reakcja z (NH₄)₂Fe(SO₄)₂ - sól Mohra (tzw. reakcja obrączkowa)

Wykonanie: Do nasyconego, zimnego, roztworu (NH₄)₂Fe(SO₄)₂ dodać kilka kropli roztworu zawierającego jony NO₃⁻ i zamieszać. Następnie wlewać, ostrożnie po ściance próbówki, kilka kropli stężonego kwasu siarkowego(VI). Na granicy zetknięcia się roztworów, w dolnej części próbówki, pojawia się brunatna obrączka pochodząca od powstałego jonu Fe(NO)²⁺.

2. Redukcja do NH₃ za pomocą cynku metalicznego, w środowisku zasadowym

Uwaga: roztwór zawierający jony NO₃⁻ należy uprzednio zalkalizować dodając kilka kropli 6M NaOH, a następnie dodać cynk metaliczny. Reakcję można przyspieszyć poprzez ogrzewanie próbówki z zawartością w łaźni wodnej.

Wydzielający się amoniak identyfikuje się powonieniem lub zmianą barwy zwilżonego wodą papierka uniwersalnego umieszczonego u wylotu próbówki (jaki kolor powinien być?).

Jony NH₄⁺ przeszkadzają w wykryciu NO₃⁻, należy je uprzednio usunąć.